

25.2.2013

Dnr 75/4/12

Beslutsfattare: Justitieombudsman Petri Jääskeläinen

Föredragande: Äldre justitieombudsmannasekreterare Mikko Sarja

RÄTTEN ATT FÅ EN ÖVERSÄTTNING FÖRVERKLIGADES INTE VEDERBÖRLIGT

1 KLAGOMÅLET

Klaganden kritiserar i sina brev den 9 januari och den 7 februari 2012 ett förfarande av Uleåborgs polisinrättning. Klagomålet gäller rätten att få en översättning av ett förundersökningsprotokoll.

- - -

2.1 Utredning av kriminalkommissarien

Eftersom den klagande bor i Karleby, hade den lokala polisen som handräckning 3.12.2010 förrättat förhör av denne. Kriminalkommissarien hade skickat ärendet till åtalsprövning 15.12.2010. I det sammanhanget hade en byråsekreterare sänt beslutet för information till alla parter, bl.a. till den klagande. I personbeslutet ifråga gavs kontaktuppgifter både till polisen och till åklagarbyrån. Dessvärre hade det på beslutet antecknats en föråldrad e-postadress till polisen, en adress som vid det laget inte längre fungerade. Den felaktiga adressen hade tidigare använts för det numera nedlagda häradsämbetet i Limingo. När felet senare hade observerats, hade en gällande e-postadress tillsatts i besluten.

I ett skede hade undersökningssekreteraren meddelat att den klagande hade bett om förundersökningsprotokollet på svenska. Kriminalkommissarien hade sagt till undersökningssekreteraren att Uleåborgs polisinrättning är enspråkig, så att den inte erbjuder service av det här slaget, men eftersom den klagande själv bor i en kommun med tvåspråkig polisinrättning, kunde han lämpligen begära denna tjänst av polisinrättningen i Karleby.

Kravet från den klagande hade i något skede återsänts till kriminalkommissarien för förnyad handläggning. Då hade han kontaktat olika instanser och han hade också, enligt vad han minns, ringt till den klagande eller till transportföretaget. Eftersom det var länge sedan, kan kriminalkommissarien inte längre säga med säkerhet om den han talade med var den klagande själv eller någon person hos transportföretaget. Samtalet hade gått på både svenska och finska. Kriminalkommissarien hade fått den uppfattningen att parten hade nöjt sig med det tillsända protokollet, och att han i händelse av något oförståeligt i texten skulle reda ut det i samråd med den lokala polisen. Kriminalkommissarien hade berättat att polisen såväl i Karleby som i Vasa har klientservice på två språk.

2.2 Undersökningssekreterarens utredning

Undersökningssekreteraren säger sig en enda gång ha haft telefonkontakt med den klagande (11.4.2011). En anteckning om detta samtal finns i hennes kalender. Övriga kontakter mellan den klagande och henne har inte förekommit. Undersökningssekreteraren hade redan i början av samtalet hört sig för om på vilket språk den klagande ville sköta sitt ärende. Eftersom den klagande anmälde sig vilja sköta ärendet på svenska, hade hela samtalet skett på detta språk.

Undersökningssekreteraren berättar att hon i arbetet har många samtal på svenska, i brottmål av alla slag. Hon har tagit sig rutinen att redogöra för sina arbetsuppgifter med klienterna. För undvikande av missförstånd klargör hon också att hon själv inte är polis.

Det aktuella fallet var ett trafikmål, men undersökningssekreteraren hade velat vara den klagande till hjälp, eftersom hon fick uppfattningen att den klagande inte kunde finska. Dock hade den klagande för undersökningssekreterare berättat att han talar finska flytande och att problemet inte var språksvårigheter utan principen att servicen måste fås på svenska.

Den klagande hade krävt att få förundersökningsprotokollet översatt till svenska. Undersökningssekreterare erbjöd sig att per telefon översätta protokollet muntligen. Det dög inte åt den klagande, utan denne insisterade på att få protokollet översatt och hemsänt. Undersökningssekreteraren sade då att hon inte är auktoriserad translator och att hon inte har befogenheter att besluta om översättningsuppdrag.

Undersökningssekreteraren hade också meddelat att Uleåborg hör till ett enspråkigt språkområde, medan Karleby är tvåspråkigt. Hon hade föreslagit att den klagande går till Karlebypolisen för att där be om översättning, t.ex. av den person som hade förrättat förhöret. Inte heller detta dög åt den klagande. Samtalet avslutades med en överenskommelse om att Uleåborgs polisinrättning skickar protokollet till polisinrättningen i Karleby. Vilket skedde.

Undersökningssekreteraren berättar att hon inte en enda gång hade utlovat en skriftlig översättning till svenska åt den klagande, som denne skriver i sitt klagomål. Hon avvisar också påståendet att hon skulle ha sagt sig vara den enda svenskspråkiga personen inom Uleåborgspolisen, utan hon hade sagt att hon får ta hand om svenskspråkiga ärenden på grund av sina språkkunskaper.

2.3 Polisinrättningens utlåtande

Ärendet som var föremål för förundersökningen

Det ärende som berörs av klagomålet diariefördes av polisinrättningen i Uleåborg 16.3.2010 under nummer - - -, med beteckningen äventyrande av trafiksäkerheten 24.2.2012 i Limingo, och med den klagande som misstänkt. Den klagande hade med stöd av 37 § i förundersökningslagen 3.12.2010 förhörts på svenska av polisinrättningen i Mellersta Österbotten och Pedersöre, i huvudpolisstationen i Karleby, och förhørsprotokollet hade upprättats på svenska, enligt 39 § 1 mom. i samma lag. Målsäganden, som var finskspråkig, hade förhörts på finska vid polisinrättningen i Älvdalarna, Siikalatva station, 21.3.2010 och åter 9.11.2010. Förundersökningsprotokollet hade skrivits delvis på finska, delvis på svenska enligt 40 § i förundersökningslagen och 19 § 2 mom. i språklagen. Förundersökningsprotokollet hade skickats till åtalsprövning 22.12.2010, och rättegången hade hållits i Uleåborgs tingsrätt 28.2.2012.

Språket i dokumenten och handläggningen av ärendet inom polisinrättningen

Den begäran som den klagande hade gett i Karleby polisstation om att samtliga dokument som han tillsänds i ärendet, jämte alla övriga kontakter som tas, skulle ges på svenska, hade inte nått fram till polisstationen i Limingo.

Enligt gängse praxis vid Limingo polisstation (Uleåborgs polisinrättning) hade meddelande om avslutad undersökning och om överlämnandet till åtalsprövning 23.12.2010 tillsänts alla parter, i form av utskrifter från systemet Patja. Denna utskrift var på finska. På utskriften, under punkten "Esitutkintapöytäkirjaa koskevat tilaukset" anges som e-postadress ou-lun.poliisilaitos@poliisi.fi.

De förundersökningsprotokoll som sätts upp på de olika verksamhetsställena inom Uleåborgs polisinrättning arkiveras på huvudpolisstationen i Uleåborg, och protokollkopiorna till åklagaren och parterna skickas enligt huvudregeln av huvudpolisstationens dokumentenhet.

Dokumentenheten hade 1.4.2011 tillsänt den klagande en kopia av protokollet i dess ursprungliga form, delvis på finska och delvis på svenska. Därefter hade undersökningssekreteraren, som arbetar inom enheten för ekonomiska brott och som kan svenska, per telefon kontaktat den klagande, enligt vad som framgår av hennes utredning. Då hade den klagande sagt sig kunna finska flytande, men att han av principiella skäl ville bli betjänad på svenska.

Kriminalkommissarien har enligt sin utredning också haft telefonkontakt antingen med den klagande eller med någon företrädare för transportföretaget. Diskussionen hade gått på både finska och svenska, och kriminalkommissarien hade då fått den uppfattningen att det sända protokollet hade varit tillfredsställande. Han hade vidare sagt att polisen i Vasa och Karleby erbjuder service på båda språken. Där finns möjligheter att få ärendena utredda på svenska.

En kopia hade igen skickats 15.12.2011, och då hade det bifogats en utskrift ur Patja-systemet delvis på svenska, som hade översatts av systemet. Mellan dessa båda datum hade av allt att döma avskrifter skickats till den klagande, vilka denne säger sig ha återsänt. Det är inte längre möjligt att utreda dessa interimsfaser.

Därefter, i januari 2012, hade den klagande tillsänts en översättning enligt 20 § 1 mom. i språklagen, företagen av en auktoriserad translator, av de finskspråkiga delarna av protokollet.

Den klagande hade per telefon haft kontakt med flera personer inom Uleåborgs polisinrättning. Vilka dessa var kan inte längre till alla delar utredas, och utredningar av dem har inte begärts.

Polisinrättningens ställningstagande

Inom polisinrättningen har ett fel begåtts, i och med att den klagande inte, enligt 20 § 1 mom. i språklagen, försågs med ett förundersökningsprotokoll på svenska omedelbart efter att den klagande specifikt hade bett om detta. Han hade fått översättningen först i början av februari 2012.

Tillståndet av detta dokument hade dröjt oskäligt länge, och den klagande hade haft beklagligt mycket onödigt besvär med att be om översättningen. Han hade dock fått det i god tid före rättegången.

Polisinrättningen har internt instruerat personerna som sköter utgivning av dokument om de ovillkorliga regler som ingår i språklagen.

I det dokument som Limingo polisstation hade sänt till den klagande, med meddelande om att ärendet överförts till åtalsprövning, hade en föråldrad e-postadress getts. Adressen hade funnits i ett gammalt dokumentunderlag, och denna mall hade inte korrigerats i samband med att e-postadressen byttes ut. Sedermera har den klagande underrättats om den giltiga adressen, som är palaute oulu@poliisi.fi.

Polisinrättningen har instruerat personer som har hand om upprättandet av dokument av det berörda slaget om att adressen ska korrigeras på alla dokumentunderlag, och detta har sedermera skett.

Den klagande hade skickat ett meddelande till responsadressen, sannolikt kring årsskiftet 2010-2011, att döma av vad som sägs på sida 2 i klagoskriften, och där meddelat att hans modersmål är svenska. Detta meddelande hade inte separat besvarats, inte heller finns den klagandes meddelande sparat. Tyvärr har polisinrättningen inte lyckats utreda dessa omständigheter närmare, när över ett år hade gått sedan meddelandet skickades.

I telefonsamtalen med undersökningssekreteraren hade den klagande fått rådet att kontakta polisinrättningen i Mellersta Österbotten och Pedersöre för utfående av en översättning till svenska. Även kriminalkommissarien hade gett samma råd, antingen till den svarande själv eller till en företrädare för den nämnda transportföretaget.

En bidragande orsak till detta skeende hade varit att den klagande också hade kunnat sköta ärenden på finska, en annan att språklagens bestämmelser inte var tillräckligt bekanta. Vad beträffar tillståndet av handlingar hade detta varit fel i förfarandena, och av den anledningen har polisinrättningen utfärdat instruktioner till de berörda tjänstemännen.

När det gäller skötsel av ärenden per telefon är reglerna inte så absoluta som när det gäller språket i skriftliga dokument. Den klagandes begäran om att kontakterna per telefon också måste ske på svenska lär inte vara av det slaget att den absolut måste följas. De tjänstemän som haft att göra med den klagande hade i alla händelser försökt sköta sina uppdrag så bra som möjligt.

3

AVGÖRANDE

3.1 Allmänna synpunkter

Polisinrättningen i Uleåborg är en enspråkigt finsk myndighet. Detta betyder dock inte att språklagens bestämmelser om bruket av båda nationalspråken skulle sakna betydelse, inte ens i enspråkiga statliga myndigheter som polisinrättningen i Uleåborg. Utgångspunkten är att en klient hos en statlig myndighet, även om myndigheten är enspråkigt finsk, med stöd av 10 § 1 mom. i språklagen har rätt att använda svenska eller finska. Dock skiljer sig enspråkiga myndigheters skyldighet att ge språklig service i viss mån från tvåspråkiga myndigheters.

En enspråkig myndighet är nämligen inte skyldig att stå till allmänhetens förfogande på båda nationalspråken, utan tjänsten på det andra språket får anordnas via tolk (jfr RP 92/2002 rd, sid. 76). Eftersom även en enspråkig myndighet enligt 23 § 1 mom. i språklagen är skyldig att självant se till att individens språkliga rättigheter förverkligas i praktiken, så ska en sådan myndighet utan separat begäran ordna det så, att en individ som önskar använda sig av

denna rätt kan nyttja valfritt nationalspråk, varvid eventuell tolkning vid behov ska anordnas av myndigheten. Till rätten att använda det valda nationalspråket hör oskiltigt en persons rätt att bli förstådd på det valda nationalspråket, oavsett om personen eventuellt också hade varit i stånd att framföra sitt ärende på den enspråkiga myndighetens språk. En tvåspråkig myndighet måste däremot se till att den i sin personal har tillräckligt många svensktalande personer, så att sådana alltid finns till hands för ändamålsenlig skötsel av specifika klientservicesituationer, utan att utomstående tolkar anlitas.

Det är alltså befogat att kräva att även enspråkiga statliga myndigheter adekvat uppfyller språklagens krav. Det betyder till exempel att en myndighet ska ha färdigt uttänkta lösningar inför kommande praktiska situationer och att myndigheten har ett tillräckligt utbud av lösningar för tryggheten av servicen på det andra inhemska språket.

Det är alltså väsentligt att enspråkigt finska statliga myndigheter, hos vilka ärenden på svenska inte nödvändigtvis särskilt ofta förekommer bland de dagliga ärendena, ser till att de personer som kommer i kontakt med allmänheten i alla händelser är medvetna om de i språklagen ställda kraven, och att dessa har kännedom om vilka lösningar de har att ta till om en svenskspråkig person vänder sig till dem eller annars kontaktar myndigheten. Ett minimikrav är att personalen har reda på till vem eller vilken instans de ska vända sig för hjälp med behörig hantering av konkreta klientservicesituationer.

Till serviceprincipen – som hör till god förvaltning som i sin tur är enligt 21 § i grundlagen en av de grundläggande rättigheterna – som närmare regleras i 7 § i förvaltningslagen, samt vederbörligheten och klientorienteringen i denna princip, hör att det språkliga stödet som jag ovan nämnde finns till hands, smidigt och som en naturlig del av myndighetsverksamheten, så att anordnandet av servicen på svenska inte inför klienten framstår som något som kräver exceptionella och sällsynta arrangemang, eller rentav väcker förvirring bland myndighetens personal.

3.2 Bedömning

Med stöd av det material som står till min disposition kan jag inte nu ta ställning till alla enskilda detaljer om klientservicens vederbörlighet som den klagande framför, bl.a. det att den klagandes responsmeddelande inte besvarades, att telefonsamtalen i ärendet i olika sammanhang hade överförts till olika personer eller att tjänstemän trots löften inte återkom med samtal senare. Däremot kan jag närmare gå in på att bedöma den rådgivning som den klagande hade fått, likaså kontaktuppgifterna till polisen och hänvisningen till den klagande om att vända sig till en annan polisinstans, samt det faktum att det tog så lång tid att få fram en översättning.

Av handlingarna framgår att den klagande i förundersökningen hade hörts på svenska och målsäganden på finska, och det är förklaringen till att förundersökningsprotokollet innehöll material på båda nationalspråken. I föreliggande fall är det fråga om den klagandes rätt att få det material som i protokollet var på ett annat språk än den klagandes, i översättning till den klagandes eget språk. Stadgandena om de språkliga rättigheterna under förundersökningar är så gjorda, att det i språklagen ingår en hänvisning till förundersökningslagen. I förundersökningslagen ingår ett antal helt specifika språkregler, men till vissa delar hänvisas åter till språklagen. I de förundersökningens del specifika språkreglerna tas inte separat ställning till översättningar av förundersökningsprotokoll. Eftersom språklagen är en generell lag som gäller för all myndighetsverksamhet, är bestämmelsen i 20 § i språklagen, om rätten att få

handlingar översätta, även tvingande när det gäller förundersökningsprotokoll. I 1 mom. i denna paragraf sägs: "Har en stämningsansökan, en dom, ett beslut, ett protokoll eller någon annan handling skrivits på ett annat än någon av parternas språk, skall en statlig myndighet och en tvåspråkig kommunal myndighet på begäran ge parten en avgiftsfri officiell översättning av dessa handlingar till den del de gäller partens rätt, fördel eller skyldighet."

Den klagande har alltså haft rätt att avgiftsfritt få en översättning av de finskspråkiga delarna av förundersökningsprotokollet av den myndighet (polisinrättningen i Uleåborg) som hade uppgjort handlingen. Därav följer att anvisningen som den klagande enligt utredningarna fick, om att han skulle vända sig till en annan, tvåspråkig polisinstans, har varit fel. Den egentliga orsaken till att anvisningen gavs, nämligen att Uleåborgs polisinstans är enspråkigt finsk, stred fundamentalt mot språklagen, eftersom även en enspråkig statlig myndighet har skyldighet att ordna med översättning och stå för dess kostnader, utom i specifika, i lagen nämnda situationer där en part själv ska skaffa översättning och betala för denna. Om den enspråkiga myndigheten inte själv klarar av att översätta ett dokument, måste den låta översätta detta av utomstående, som köpt tjänst.

En översättning måste ges när en part det begär, och en sådan begäran hade den klagande framfört. Enligt min uppfattning kan det tolkas vara en begäran om översättning redan om en person som förhörts på polisstationen har framfört en önskan om att få alla handlingar i ärendet på svenska. Även om denna önskan hade framförts på det sätt som framgår av den klagandes berättelse, så hade den inte förmedlats vidare till den polisinstans som bar ansvaret för förundersökningen. Utgående från det material som står till min disposition kan jag inte dess mera ta ställning till frågan i detta avseende.

Senare hade den klagande också framfört sin begäran till Uleåborgs polisinstans, men den här gången hade begäran till att börja med misslyckats, därför att det dokument som den klagande hade fått var försett med felaktiga kontaktoppgifter, något som polisinstansen även har medgivit i sitt utlåtande. I detta avseende stred polisinstansens handlande mot den informationskyldighet som nämns i 8 § 1 mom. i förvaltningslagen och mot principen med förväntningsskydd som uttrycks i 6 § i samma lag, eftersom det i god rådgivning ingår att klienten ska kunna förlita sig på att de anvisningar som ingår i ett av en sådan myndighet utfärdat dokument ska vara riktiga.

Den klagande hade till slut fått den önskade översättningen, men det hade tagit mycket lång tid. Det kan med säkerhet konstateras, utgående från undersökningssekreterarens utredning, att den klagande i telefon hade framfört sin önskan om översättning 11.4.2011. I det tilläggsbrev som den klagande insänt, och av polisinstansens utredning, kommer det fram att översättningen hade nått den klagande i januari-februari 2012. Det tog alltså åtminstone nio och en halv månad för översättningen. Detta kan jag inte anse vara acceptabelt, i och med att översättningen enligt motiveringarna till 20 § i språklagen måste ges så snart som möjligt, trots att det inte preciseras exakt i själva språklagen (jfr RP 92/2002 rd, sid. 88). I vilket fall som helst ska ett ärende enligt 21 § 1 mom. i grundlagen handläggas utan ogrundat dröjsmål, och därav följer att även översättningar ska ges på detta sätt. Frågan om den klagande redan tidigare hade framfört sin begäran om översättning, kan jag inte ta ställning till utgående från tillgängliga dokument. Å andra sidan är denna omständighet inte avgörande för min bedömning, eftersom redan det dröjsmål som framgår av det tillgängliga materialet har varit oskäligt.

I utlåtandet av Uleåborgs polisinstans erkänns förfarandets felaktighet, och saken har redan föranlett åtgärder. Av utlåtandet får jag intrycket att polisinstansens uppfattning om dess

förpliktelser i språkrättsligt avseende och utvecklingen av verksamheten i detta avseende är korrekt.

I alla fall, i det aktuella enskilda fallet, har varken den klagandes språkliga rättigheter eller hans rätt till god förvaltning realiserats.

För det första hade den klagande fått oriktig information, när han anvisades att vända sig till en annan polisinrättning för att få översättningen, trots att Uleåborgs polisinrättning själv borde ha skött denna skyldighet. Grunden för anvisningen, alltså att polisinrättningen är enspråkig och inte har tillgång till översättningstjänster, stred fundamentalt mot språklagen. Eftersom den rådgivning som en klient får måste vara korrekt och klienten ska kunna förlita sig på att de givna uppgifterna stämmer, stred förfarandet också mot rådgivningsskyldigheten enligt förvaltningslagens 8 §, och mot principen i 6 § i samma lag om att klienten ska kunna förlita sig på att uppgifter stämmer.

För det andra hade den klagande delgivits en felaktig kontaktoppgift, i strid med myndighetens ovan konstaterade skyldighet att lämna korrekt information, och detta hade försvårat den klagandes begäran att få översättningen och hade också helt uppenbart gett den klagande extra besvär med skötseln av ärendet.

För det tredje hade utfåendet av översättningen, i strid med 21 § 1 mom. i grundlagen, tagit oskäligt länge.

Med anledning av det ovan anförda, och eftersom det i detta fall var fråga om ett dokument som lagts till grund för ett straffrättsligt förfarande, alltså ett dokument jämte översättning som med tanke på den klagandes rättsskydd var en särskilt viktig handling, är ingripande av mig som laglighetsövervakare nödvändigt, trots att polisinrättningen redan har tillkännagivit att korrigerande åtgärder vidtagits i fallet. Å andra sidan ser jag mig inte föranledd att i detta fall utpeka någon enskild tjänsteinnehavare.

4 ÅTGÄRDER

Med stöd av 10 § 1 mom. i lagen om riksdagens justitieombudsman ger jag Uleåborgs polisinrättning en anmärkning för framtiden för det lagstridiga förfarande som framgår ovan av avsnitt 3.2. I detta syfte sänder jag polischefen en kopia av mitt beslut.

Samtidigt sänder jag Polisstyrelsen en kopia av mitt beslut för kännedom.